

KUULUUKO LAPSEN ÄÄNI ROPAKON PÄIVÄKODISSA

Johanna Jokinen

Opinnäytetyö, kevät 2012

Diakonia-ammattikorkeakoulu

Diak Etelä, Helsinki

Sosiaalialan koulutusohjelma

Sosionomi (AMK) +

Lastentarhanopettajan virkakelpoisuus

TIIVISTELMÄ

Jokinen, Johanna. Kuuluuko lapsen ääni Ropakon päiväkodissa.

Helsinki, kevät 2012, 46 s., 3 liitettä.

Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä, Helsinki. Sosiaalialan koulutusohjelma, sosionomi (AMK) + lastentarhanopettajan virkakelpoisuus.

Opinnäytetyön tavoitteena on selvittää, miten lapsen ääni kuuluu päiväkodin arjessa. Tutkimusongelmani on miten lapset kokevat tulevansa kuulluiksi arjessa. Voivatko lapset vaikuttaa päiväkodin toimintaan, hoitopäivänsä aikana.

Opinnäytetyö toteutui laadullisena tutkimuksena. Aineistoa opinnäytetyöhön kerättiin kirjoihin perehtymällä ja lukemalla tutkimuksia aiheesta. Haastattelut, havainnointi ja sadutus toteutui Ropakon päiväkodissa syksyllä 2011. Lapset olivat iältään 3-5vuotiaita. Yhteistyökumppanina toimi Ropakon päiväkotijärjestelmä, Nurmijärvellä.

Laadullinen tutkimus eteni syksyllä 2011. Tutkimuslupa anottiin varhaiskasvatuspäälliköltä sekä lasten vanhemmilta. Loka-marraskuussa toteutui lasten havainnointi, haastattelu ja sadutus. Aineiston analysointi toteutui marraskuussa ja opinnäytetyöhön prosessin kuvaus sekä tutkimustulokset.

Tulokset osoittivat, että lapset kokivat aikuisen kuulevan heitä. Lapset kokivat voivansa vaikuttaa siihen, mitä tekevät päivähoitopäivän aikana. Lasten vastauksissa korostui leikin merkitys, vuorovaikutus suhteet leikkiverheihin sekä omahoitajan tärkeys.

Päiväkodissa omahoitajuus ja toimiminen pienryhmissä tarjoavat tilaisuuden kuulla jokaista lasta ja ottaa huomioon heidän toiveitaan. Aikuisen sensitiivinen työote herkistää kuulemaan lasten toiveita ja ottamaan niitä paremmin huomioon. Lasten leikkeihin ja ystävyyssuhteisiin panostaminen on tärkeää. Ropakon päiväkodissa tullaan jatkossakin toimimaan omahoitaja sekä pienryhmätoiminnan mukaisesti. Ropakon päiväkodissa voitaisiin ottaa lapsia enemmän mukaan suunnittelemaan leikkiympäristöä sekä toimintaa, hoitopäivän aikana. Opinnäytetyön tekeminen on opettanut minulle ammatillista kehittymistä ja työyhteisön kehittämistä.

Asiasanat: Vuorovaikutus, kuuleminen, pienryhmät, omahoitaja, varhaiskasvatus. sadutus.

ABSTRACT

Jokinen, Johanna.

Do children get their voices heard at the day care centre?

46 p., 3 appendices. Language: Finnish. Helsinki, Spring 2012.

Diaconia University of Applied Sciences. Degree Programme in Social Services.
Degree: Bachelor of Social Services.

The objective of this study was to find out whether children get their voices heard at the day care centre. The research problem was how children can participate in decision making. The thesis was conducted in partnership with the day care centre Ropakko in Klaukkala.

This research was qualitative and the data was collected through interviews with two girls and five boys. In addition, storytelling method was applied with the group, as well as a follow up while children were playing.

According to the results, the children felt that adults listen to them. The children felt that they can choose what to do during the day. The children told that important things for them are playing, friendships and familiar nurse.

Small group size and a personal caregiver enable the adults to see what children want to do. Those also serve a possibility to discuss how children are doing and recognize their needs and wishes.

Keywords: participation, small group, personal caregiver, storytelling, day care centre

SISÄLTÖ

1 LÄSNÄ LAPSELLE	6
2 VUOROVAIKUTUKSEN VAHVISTAMINEN PÄIVÄKODISSA.....	8
2.1 Vuorovaikutus.....	8
2.2 Osallisuus.....	10
2.3 Pienryhmätoiminta.....	11
2.4 Omahoitajuus	13
2.5 Leikki	14
2.6 Kiireetön arki	15
3 ROPAKON PÄIVÄKOTI.....	17
3.1 Toiminta-ajatus	17
3.2 Päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma	18
3.3 Päiväkodin arvot.....	19
3.4 Arjen toimintoja.....	19
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	21
4.1 Tutkimuksen toteutus.....	21
4.2 Tutkimusmenetelmät	21
4.2.1 Yksilöhaastattelu.....	21
4.2.2 Sadutus ja sadusta piirtäminen	22
4.2.3 Havainnointi	23
5 TUTKIMUKSEN TULOKSET JA ANALYSOINTI	25
5.1 Yksilöhaastattelut	25
5.2 Sadutus	27
5.3 Havainnointi.....	29
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	31
6.1 Leikin merkitys.....	31
6.2 Sosiaaliset suhteet	32
6.3 Omahoitajan merkitys.....	33
7 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	35

8 KOHTI UNELMIEN PÄIVÄÄ PÄIVÄKODISSA	37
LIITE1: Tutkimuslupa-anomus	42
LIITE 2: Kirjallinen suostumus	44
LIITE 3:Haastattelukysymykset.....	45

1 LÄSNÄ LAPSELLE

Olen työskennellyt lastenhoitajana päiväkodeissa 20 vuoden ajan. Olen saanut seurata varhaiskasvatuksen muutosprosessia ryhmäperustaisesta päivähoidosta yksilölähtöiseen varhaiskasvatukseen. Tutkimustehtävänäni tässä opinnäytetyössä onkin, miten lapsen ääni kuuluu päiväkodin arjessa. Opinnäytetyöni tutkimusongelmat ovat, miten lapset kokevat tulevansa kuulluiksi arjessa. Sekä voivatko lapset vaikuttaa päiväkodin toimintaan hoitopäivänsä aikana.

Opinnäytetyöni yhteistyökumppanina on Nurmijärven kunnan päiväkotikoti Ropakko, Klaukkalassa, jossa tällä hetkellä työskentelen. Opinnäytetyöni on laadullinen tutkimus. Opinnäytetyötä varten haastattelin oman pienryhmäni seitsemää lasta, sekä havainnoin ja sadutin heitä.

Mikkola ja Nivalainen(2009) kertovat kirjassaan Hyvä päivä lapselle, kuinka tärkeää on tavoitella kiireetöntä ja vuorovaikutuksellista arkea päivähoitossa. Läsnäolossa ja kohtaamisessa on työn ydin ja jokaisella arjen hetkellä on merkitystä. Varhaiskasvatustyötä on lähestytty perinteisesti lapsen oppimisen ja kehityksen näkökulmasta. Vaikka toiminnassa on painotettu ahkerasti ja ansiokkaasti erilaisia tietoja ja taitoja, muistaa suurin osa entisistä päiväkotilapsista jälkeensä lähinnä hyvät kaverit ja leikkimisen. Lapsen kehitykselle ratkaisevimpia tekijöitä ovat ne ihmiset ja asiat, joita hän päivittäin kohtaa. (Mikkola & Nivalainen 2009, 7–8.)

Opinnäytetyössäni käyn läpi teoreettista tietoa vuorovaikutuksen tärkeydestä ja esittelen vuorovaikutuksen vahvistamisen erilaisia keinoja. Esittelen Ropakon päiväkodin toimintaympäristön ja kerron käyttämistäni tutkimusmenetelmistä teoretietoa. Käyn läpi työn tuloksia sekä esiinnousseita teemoja. Lopuksi teen yhteenvedon tutkimukseni tuloksista sekä peilaan tuloksia jo tehtyihin tutkimuksiin. Opinnäytetyön lopussa pohdin tulevaisuuden näkymiä ja haasteita lasten osallisuuden, kuulemisen ja vaikuttamisen tiimoilta.

Tutkimuksellani saadaan lisää tietoa siitä, miten lapset kokevat tulevansa kohdatuksi päiväkodin arjessa sekä varhaiskasvatushenkilökunnalle vahvistusta siitä, kuinka tärkeää on hoitajan vuorovaikutus ja sensitiivisyys. Ehkä jopa koulutusohjelmaamme Diakonia-ammattikorkeakoulussa olisi tarpeellista lisätä opetusta tästä tärkeästä aiheesta.

2 VUOROVAIKUTUKSEN VAHVISTAMINEN PÄIVÄKODISSA

Kasvatusajattelun muutos ja varhaiskasvatussuunnitelmatyö ovat nostaneet työn keskiöön vuorovaikutuksen, leikin ja lapsen hyvinvoinnin. Painopisteen siirtäminen toiminnan suunnittelusta vuorovaikutuksen tutkimiseen vahvistaa työyhteisön pedagogista tietoisuutta. Jokainen kohtaaminen ja vuorovaikutustilanne aikuisen ja lapsen välillä on merkityksellinen. Kohtaamiseen tarvitaan hyvin organisoitua, kiireetöntä arkea, jossa jokaista hetkeä osataan arvostaa. Kun on lupa pysähtyä ihmettelemään elämää ja maailmaa yhdessä pienen lapsen ja pienemmän ryhmän kanssa, tuntuu työkkin mielekkäältä.

2.1 Vuorovaikutus

Kun lapsi tulee päivähoitoon, hän tuo mukanaan siihenastiset kokemuksensa lähimmistä ihmissuhteista. Uusien, usein monien vieraiden ihmisten joukko uudessa fyysisessä ympäristössä on sellainen maailma, josta lapsella ei ole aikaisempia kokemuksia. Päivähoidossa vuorovaikutuksen kehitystä edistävät asiat ja perustekijät ovat samat kuin kotona. Uusia vuorovaikutussuhteita ovat suhteet toisten lasten kanssa. Jotta päivähoiton vuorovaikutustilanteissa olisi pysyvyyttä ja jatkuvuutta, tulisi hoitajien ja ympäristössä olevien lasten pysyä samana. Erityisesti stressitilanteissa kiintymyskäyttäytyminen aktivoituu ja lapsi hakee turvaa siltä aikuiselta, johon hänellä on kiintymyssuhde. Vähitellen lapsi laajentaa verkostoaan. Kun lapsi saa harjoitella päiväkodissa vähitellen erotilanteita, pukemista, syömistä ja nukkumaan menoa, hän alkaa ennakoida niitä mielessään. Kun lapsi osaa ennakoida tilanteita se lisää hänen hallinnan ja turvallisuuden tunnettaan. Vanhempien ja päiväkotien henkilökunnan keskinäinen vuorovaikutus vähentää myös kaoottisia kokemuksia ja lisää turvan tunnetta. (Keskinen & Virjonen 2004, 132–133.)

Yhteisen rytmin löytäminen ja asioiden toistuvuus tulevat mahdolliseksi, kun tilanteet toistuvat päiväkodissa suunnilleen samalla tavalla. Muutokset on hyvä ennakoida kertomalla niistä etukäteen. Tutustuessaan lapseen päiväkodin henkilökunta oppii vastaamaan lapsen tarpeisiin niin, että lapsi saa kokemuksen viestiensä oikein ymmärtämisestä. Jos lapsella ja päiväkodin henkilökunnalla ei ole yhteistä kieltä, heillä voi olla paljon ei-kielellistä viestintää. Lapselle on annettava myös tilaa rauhassa purkaa kiukkua ja pettymyksiä, sensitiivisellä läheisyydellä seuraten lapsen reagoitua. Tärkeä on pystyä luomaan turvallisuuden tunnetta, jotta lapsi saa uskallusta aktiiviseen ympäristön tutkimiseen ja antaa lapselle lohdutusta lapsen sitä tarvitessa. Lapsilla on erilaiset temperamentit, jotka muokkautuvat varhaisissa ihmissuhteissa. Päivähoidossa temperamentti on sovitettava yhteen toisten lapsien kanssa päivähoiton henkilökunnan lisäksi. Kun lapsi oppii tuntemaan paremmin aikuisia ja toisia lapsia hän voi jakaa omia tunteitaan ja tunnetilojaan. (Keskinen & Virjonen 2004, 134–135.)

Miten toteuttaa lapsen kokonaisvaltainen kohtaaminen ja hänen tunteidensa tunnistaminen varhaiskasvatuksessa? Pieni lapsi tarvitsee turvalliseen kehitykseen aikuisen läsnäoloa. Nämä aikuiset eivät saisi jatkuvasti vaihtua. Ilman sosiaalista vuorovaikutusta lapsen psyykkiset rakenteet ja taidot eivät kehity eikä hänelle muodostu inhimillistä pääomaa. Lapsi viettää pitkiä päiviä 21 hengen ryhmissä päivähoitossa. Hän joutuu selviytymään suuressa ryhmässä jatkuvasti syntyvistä kahakoista, odottamisesta. Hän joutuu kilpailemaan muiden ryhmän lasten kanssa puheenvuoroista sekä aikuisen huomiosta. Lasta tulisikin suojella liian suurelta vuorovaikutussuhteiden määrältä. Vuorovaikutusta suunnitteleamalla voidaan lapsen päivään saada rakenne, jossa lapsen on helpompi toimia. (Mikkola & Nivalainen 2009, 91.)

Puhuttaessa lapsen yksilöllisestä huomioinnista ja sen merkityksestä lapselle, on päivittäisen vuorovaikutuksen osuus siinä merkittävä tekijä. Usein yksilöllisyyttä käsitellään erilaisten toimintasuunnitelmien kautta ja pyritään kirjaamaan yksilöllisyyden toteutettavia asioita suunnitelmiin. Kuitenkin päivittäisen vuorovaikutuksen osuus yleisenä pohdinnan aiheena jää usein melko vähäiseksi. Kun kohtaa lapsen potalla, ruokapöydässä, leikeissä, pukemassa, ulkona puu-

hailemassa, lepohetkellä tai oikeastaan missä vain sellaisessa tilanteessa, jossa hän ei ole koko ryhmän kanssa samanaikaisesti paikalla, tarjoutuu loistava mahdollisuus kahdenkeskeiseen vuorovaikutukseen lapsen kanssa. Näiden ei tarvitse olla pitkiä tuokioita, jos niitä on päivän mittaan riittävästi ja vuorovaikutus on laadullisesti hyvää. Laadukkaalla vuorovaikutuksella tarkoitetaan tilanteita, joissa lasta katsotaan silmiin, häntä kosketetaan, hänen kanssaan keskustellaan jostakin häntä itseään kiinnostavasta aiheesta, keskustellaan rauhallisesti ja lempeällä äänellä, hänelle puhutaan fyysisesti samalla tasolla ja myös lähellä. Näissä tilanteissa lapsen kanssa luodaan luottamuksellinen vuorovaikutussuhde, jossa lapsi voi tuntea olonsa turvalliseksi ja kokea, että juuri hänestä ja hänen asioistaan ollaan kiinnostuneita.

2.2 Osallisuus

Lasten osallisuus alkaa siitä, että hänen ideansa ja mielipiteensä otetaan huomioon. Hänen ajatuksensa ovat merkityksellisiä vertaiskulttuurissa muiden lasten kesken sekä aikuisten maailmassa. Vertaiskulttuurissa lapset opettavat toinen toistaan ja he oppivat näin toimimaan yhdessä. Kasvattajayhteisössä myös aikuinen pyrkii kuulemaan ja osallistamaan lasta.

Lasten ei välttämättä tarvitse automaattisesti olla aktiivisia. Lapsi voi kokea olevansa osallinen vaikka vain tuntemalla kuuluvansa ryhmään, olevansa osa joukkoa. Osallisuus on muutakin kuin aktiivista tekemistä, mutta silti lasta ei jätetä oman onnensa nojaan. Lasten ideoita kuunnellaan, mutta tarvittaessa lapsille myös keksitään tekemistä ja toimintaa. Aikuis- tai lapsikeskeisen ajattelun rinnalle ovat aiempien tutkimusten valossa nousseet myös yhteisöllisyys, ryhmään kuuluminen, vuorovaikutus ja lapsen kuuleminen. Yhdistävänä tekijänä näissä tutkimuksissa on osallisuuden näkeminen osana koko yhteiskuntaa. Yhtäläisyyksistä huolimatta osassa näistäkin tutkimuksista osallisuus määritellään aktiivisemmaksi kuin toisissa. Siinä missä osallisuus osalle kirjoittajista tarkoittaa aktiivista osallistumista, toiset näkevät sen mukanaolona tai tunteena. (Stenvall & Seppälä 2008, 4.)

Lasten osallisuutta ja kuulemista korostetaan eri yhteiskunnan palveluissa. Osallisuus liittyy yhteisöllisyyteen, joten kasvatustieteiden painopiste on siirtymässä lasten yksilöllisyydestä kohti ryhmän jäsenyyttä ja yhteistä toimintaa sekä lapsiryhmässä että aikuisten ja lasten kesken. Osallisuus on liitetty sosiaalisen syrjäytymisen ja monenlaisen osattomaksi jäämisen ehkäisyyn sekä yhteisön pyrkimyksiin ottaa kaikki jäsenensä tasavertaisesti osaksi yhteisöä. Syvimmässä merkityksessään osallisuudella tarkoitetaan sitä, että ihmiset voivat tulla kuulluiksi ja vaikuttavat heitä koskeviin asioihin osallistumalla asioiden suunnitteluun ja päätöksentekoon sekä ottamalla vastuuta asioiden toteutuksesta. (Turja 2011, 46–47.)

Lasten osallisuuden mahdollistaminen onkin luottamuksen osoittamista heitä kohtaan. Uudenlaisen toimijuuden myötä lapset voivat kehittää omaa osaamistaan ja osoittaa omaa kyvykkyyttään yhteisössään. Kun lapset voivat muiden kanssa pohtia omia kokemuksiaan ja arvostuksiaan, heidän oma ajattelunsa lisääntyy, käsitys itsestä selkiytyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat taidot kehittyvät. Lasten näkemysten kuuleminen ja aloitteellisuuden mahdollistaminen auttaa aikuisia näkemään lapset osaavina toimijoina sekä tarjoaa kasvattajien omalle työskentelylle peilin, antaa siitä palautetta. (Turja 2011, 53.)

Lapsen toimiessa yhdessä muiden kanssa hän ei opi vain tietoja ja taitoja. Osallistumisen kautta muuttuu myös ymmärrys omasta itsestä, siitä kuka on ja erityisesti siitä, kuka on suhteessa toisiin. Lapselle muodostuu käsitys itsestään toimijana, jolla on oikeuksia ja velvollisuuksia ja jonka ajatuksia, tunteita, mielipiteitä, tietoja ja taitoja muut arvostavat tai eivät arvosta. Lapset oppivat myös toimimaan sitoumusten ja eri tilanteiden vaatimusten mukaan. (Lipponen 2011, 38.)

2.3 Pienryhmätoiminta

Lasten ja aikuisten kokemukset vahvistavat käsitystä pienryhmätoiminnan tarpeellisuudesta ja toimivuudesta päiväkodin arjessa. Mitä pienemmässä ryh-

mässä lapsi voi olla, sen helpompaa ja turvallisempaa hänen on hallita omaa toimintaansa, tulla yksilönä näkyväksi ja olla oma itsensä. Pienessä ryhmässä lapsi voi toimia lähikehityksen vyöhykkeellä aikuisen tukemana ja aikuisen on helpompi havainnoida ja suunnata lapsen toimintaa. Aikuinen voi keskittyä paremmin yhteen lapseen ja saada kokemuksen siitä, että on oikeasti ehtinyt kohdata ryhmänsä lapsia. (Mikkola & Nivalainen 2009, 34.)

Pienryhmätoiminta tarjoaa mahdollisuuden vuorovaikutuksen suunnitteluun ja sen myötä lapsen on mahdollisuus saada psyykelleen aikuisen kannattelevaa vuorovaikutusta, silloin kun hän sitä tarvitsee. Pienessä ryhmässä lapsella on parempi mahdollisuus oppia suhteuttamaan omia taitojaan tilanteeseen sopiviksi sekä tunnistamaan omien tekojensa seurauksia ja vaikutukset toisiin ihmisiin. (Mikkola & Nivalainen 2009, 24.)

Pienryhmätoiminnan perustana on vuorovaikutuksen suunnittelu ja sen mahdollistaminen. Vuorovaikutuksen myötä lapsella on mahdollisuus saada psyykelle aikuisen kannattelevaa vuorovaikutusta, silloin kun lapsi sitä tarvitsee. Pienessä ryhmässä lapsella on parempi mahdollisuus oppia suhteuttamaan omia taitojaan tilanteeseen sopiviksi sekä tunnistamaan omien tekojensa seuraukset ja vaikutukset toisiin ihmisiin. (Mikkola & Nivalainen 2009, 24.)

Lapset jaetaan syksyllä kiinteisiin pienryhmiin. Kun pienryhmä pysyy samana koko toimintavuoden, on lapsilla mahdollisuus ryhmäytyä kunnolla omaan pienryhmään. Lapsi oppii tuntemaan ja luottamaan oman pienryhmänsä lapsiin. Kun lapsi ensin ryhmäytyy omaan pienryhmäänsä, myös suurempaan ryhmään liittyminen sujuu helpommin. Kiinteässä pienryhmässä ryhmän oppimis- ja kehitymisprosessia voidaan havainnoida ja ohjata haluttuun suuntaan. Lapsi ehtii päivän aikana toimimaan ja leikkimään myös muiden lasten kanssa, joten kaverisuhteita syntyy ja vahvistuu myös yli pienryhmärajojen. Pienryhmissä on helppo eriyttää toimintaa. Jotta kokonaisuus pysyy hallinnassa, on henkilökunnan suunniteltava yhdessä toimintaa. Pedagoginen vastuu on lastentarhanopettajalla, mutta tiimissä pitää olla luottamus siihen, että jokainen työntekijä selviytyy pienryhmän pyörittämisestä. Yleensä ammattitaito ja osaaminen vahvistuvat ja

monipuolistuvat kun jokainen pääsee vastaamaan oman pienryhmään toiminnasta. Kokonaisuuden täytyy olla kuitenkin jokaisen työntekijän tiedossa, etteivät pienryhmät ala elämään omaa elämäänsä. (Mikkola & Nivalainen 2009, 36.)

2.4 Omahoitajuus

Jokaisella lapsella on omahoitaja, joka vastaa lapsen päivähoidon aloituksesta ja arjen sujumisesta. Omahoitaja auttaa lasta liittymään osaksi pienryhmää ja sen kautta myöhemmin myös osaksi suurempaa ryhmää. Omahoitaja vastaa varhaiskasvatussuunnitelman teosta vanhempien kanssa ja huolehtia siitä, että lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista havainnoidaan sekä dokumentoidaan sovitulla tavoilla. (Mikkola & Nivalainen 2009, 34.)

Omahoitaja pystyy ohjaamaan pienryhmänsä oppimisprosessia ja samalla varmistaa, että jokainen lapsi saa tarvitsemansa yksilöllisen tuen. Aikuisten työkokemus ja lapsen perusturvallisuus kehittyä ja vahvistuu jokapäiväisissä arjen kohtaamisissa aina kun lapsi saa osakseen hyväksyntää ja läheisyyttä. Lapselle on tärkeää tietää, että hän on erityinen ainakin jollekin aikuiselle. Lapsen psyyke tarvitsee jatkuvaa aikuisen läsnäoloa, jotta lapsi selviää päivähoitopäivästä. Omahoitaja malli tarjoaa pienimmille lapsille hoitopäivän, jonka puitteissa lapsi voi turvallisesti tutkia ympäristöään totutella toimimiseen toisten lasten kanssa ja ennen kaikkea kiintyä yhteen aikuiseen. Näin lapsi voi luottaa, että ainakin yksi aikuinen lohduttaa, kannustaa ja ymmärtää. (Mikkola & Nivalainen 2009, 21–24.)

Omahoitajan sensitiivisyys on yksi laadukkaan varhaiskasvatuksen välttämättömistä ehdoista. Aikuisen on oltava ”elävää seuraa” ja kehitettävä itsessään kykyä iloita siitä, että saa osallistua lapsen elämään hänen kasvuprosessinsa tukijana (Kalliala 2003, 262). Sensitiivisyyttään hoitaja ilmentää osoittamalla eläytyvää ymmärrystä lapsen perustarpeita kohtaan: aikuinen tunnistaa lapsen tunnetiloja herkästi. Hän ei asetu lapsen yläpuolelle, vaan kohtelee lasta kunnioittavasti ja tasa-arvoisesti. (Kalliala 2003, 68.)

Omahoitaja ohjaa pienryhmänsä oppimisprosessia ja samalla varmistaa, että jokainen lapsi saa tarvitsemansa yksilöllisen tuen. Aikuisten työkokemus ja lapsen perusturvallisuus kehittyvät ja vahvistuvat jokapäiväisessä arjen kohtaamisessa aina kun lapsi saa osakseen hyväksyntää ja läheisyyttä. Lapselle on tärkeää tietää, että hän on erityinen ainakin jollekin aikuiselle. Lapsen psyyke tarvitsee jatkuvaa aikuisen läsnäoloa, jotta hän selviää päivähoitopäivästä. Omahoitajamalli tarjoaa pienimmille lapsille hoitopäivän jonka puitteissa lapsi voi turvallisesti tutkia ympäristöään totutella toimimiseen toisten lasten kanssa ja ennen kaikkea kiintyä yhteen aikuiseen. Näin lapsi voi luottaa että ainakin yksi aikuinen lohduttaa, kannustaa ja ymmärtää. (Mikkola 2009, 21–24.)

2.5 Leikki

Lapset tuovat leikin tullessaan, myös päiväkotiin. Lapsen maailma täyttyy leikitä ja mielikuvituksesta. Leikkiessään lapsi valloittaa maailmaa, hän kehittyy, seikkailee, oppii ja tutkii uusia asioita. Aikuisten tehtävänä olisikin turvata lapsen mahdollisuus rauhalliseen ja kiireettömään leikkiin. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 25–26.) Leikissä lapsi oppii käsittelemään tunteitaan, jäsentämään ajatuksiaan ja pohtimaan kasvun ja kehityksen tuomia muutoksia. Leikin maailmassa lapsi voi yhä uudestaan käydä läpi asioita, joita hän haluaisi purkaa tai käsitellä. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 79.)

Leikki on pienelle lapselle tapa kommunikoida ja olla vuorovaikutuksessa. Lapsi oppii leikkimällä käyttäen kaikkia aistejaan: maistamalla, haistamalla, tunnustelemalla, näkemällä ja kuulemalla. Aikuinen auttaa tarvittaessa leikin alkuun ja havainnoi leikkiä. Aikuinen rikastuttaa lasten leikkiä seuraamalla sitä ja osallistumalla ja antamalla siihen uusia ideoita. Esimerkiksi kauppaleikissä aikuinen toimii kaupan myyjänä, jolta voi käydä ostamassa hedelmiä. Toiminnan jälkeen lapset siivoavat omat jälkensä yhdessä aikuisen kanssa. Harjoitellaan lasten kanssa vastuunottamista leluista, toimitiloista ja kavereista. Kun päiväkodissa ikätason mukaisesti sijoitetut monipuoliset välineet ja materiaali ovat lasten saatavilla, ne houkuttelevat lasta leikkimään. Oppimisympäristö muuttuu sen mu-

kaan, mikä lapsia kiinnostaa. (Ropakon päiväkotit i.a.)

Leikkiessään lapsi opettelee monia erilaisia taitoja, tutustuu tunne-elämyksiin ja harjoittaa älyään. Viime kädessä hän yhdistää nämä kokonaisvaltaiseksi kokemukseksi, joka sulautuu kypsymisen ja kasvamisen prosessiin. Lapsi lähestyy leikkiensä kautta samaa asiaa uudestaan ja uudestaan sitä varioiden ja uusia puolia mukaan ottaen, kunnes on saanut teeman valmiiksi ja vapautuu uuteen ”kehitystehtävään”. Lapsi käsittelee häntä kiinnostavia asioita leikeissään. (Tahkokallio 1991, 13.)

Kaikenikäiset lapset tarvitsevat rauhaa ja aikaa leikille arjen eri tilanteissa. Leikillä on lapselle eheyttävä ja mielihyvää tuottava vaikutus. Lapset tarvitsevat vapautta, yksityisyyttä, tilaa ja mahdollisuuksia salaisuuksien säilyttämiseen leikkiessään, mutta myös määrätynlaisia aikuisen silmälläpitoa. Lasten leikeissä tapahtuu lasten keskinäisiä konflikteja. Niillä onkin merkittävä rooli lasten ystävyyssuhteiden muodostuksessa. Ammattikasvattajien tulee kiinnittää huomiota leikin merkitykseen ja sille annettuun tilaan päiväkodin maailmassa, jotta lapsen oikeus omassa tahdissa leikkimiseen toteutuisi. Jotta päiväkodin arjessa oikeus leikkiin toteutuisi, tulisi päivärytmin olla joustava ja lähteä lapselle ominaisesta tahdistaan - kiireettömyydestään. Päiväkodin aikuiset voisivat olla enemmän leikillisessä vuorovaikutuksessa ja kontaktissa lasten kanssa. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 85–88.)

2.6 Kiireetön arki

Vehkalahti(2007) kuvaa kirjassaan Kehu lapsi päivässä miten varhaiskasvatushenkilökunnan tulisi kohdata lapsi ihmisenä. On tärkeää katsoa lasta kunnolla ja huomata, että hän on kiinnostava omana itsenään. Lapsen näkeminen tarkoittaa hänen mukaansa myös sitä, että pyrkii näkemään lapsen kokonaisvaltaisesti ihmisenä. Kun näemme lapsen ihmisenä, haluamme tutustua häneen ja kuunnella häntä, haluamme tietää hänestä enemmän ja nauttia hänen seurassaan viettämästämme ajasta. Näemme paitsi sen, mitä hänellä on kehitettävää,

myös sen mitä hän jo osaa tai mitä me voisimme häneltä oppia. Kun ohjaaja näkee lapsen ja havainnoi häntä kokonaisena, oikeana ihmisenä, lapsi saa ryhmässä ihmisen arvon. Huomioiminen ja näkeminen ovat tärkeitä osa-alueita lapsen itsetunnon kehittämisessä. (Vehkalahti 2007, 10–11.)

Kyrönlampi-Kylmänen (2010, 10–11) on tutkinut alle kouluikäisten lasten kokemuksia heille tärkeistä asioista arjessa. Hän havaitsi kuinka lapsen ja aikuisen käsitys arjesta poikkeaa toistaan. Lapsi elää elämäänsä iloineen ja huolineen tässä ja nyt, eikä murehdi huomisesta. Tutkimuksessa kävi ilmi, että lapsista tavallinen kiireetön arki on parasta. Lasten arjen kohokohta on leikkiä rauhassa. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 20.)

Lapsen hyvinvoinnin ja hyvän elämän keskeisessä asemassa ovat vanhemmat. Yhteinen aika vanhemman kanssa on lapselle merkittävää. On tärkeää, että vanhemmat ymmärtäisivät olla mahdollisimman paljon läsnä. Lapsen suotuisalle kehitykselle on välttämätöntä, että hän voi välillä olla rauhassa ja omissa oloissaan. Päiväkotien suuret ryhmäkoot, usein vaihtuvat aikuiset, meteli ja taistelu leluista ja leikkitalasta aiheuttavat joillekin lapsille kestostressiä. Kasvatushenkilökunnan vastuulla onkin kartoittaa lapsen arjen eri tekijöitä ja vähentää arjessa lapselle aiheutuvia stressitekijöitä yhdessä vanhempien kanssa. Lapsi tarvitsee arjen tahtiinsa hitautta ja leppoisuutta. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 143–146.)

Luovuuden kehittymisestä sanotaan usein, että se syntyy tilanteissa, joissa lapsi tuumaa: ”Minulla ei ole mitään tekemistä”. Lapsen on hyvä välillä joutua miettimään mitä hän seuraavaksi tekisi. Lapsenkin on hyvä välillä vain olla. Lapset osaavat luontaisesti nauttia pienistä ja ihanista arjen asioista, eivätkä tarvitse kaikkia tarjolla olevia tavaroita, asioita ja harrastuksia. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 156.)

3 ROPAKON PÄIVÄKOTI

Yhteistyötahoni toimiva Ropakon päiväkoti sijaitsee Klaukkalassa noin puolen tunnin ajomatkan päässä Helsingistä. Päiväkoti on toiminut pienkerrostalon alakerrassa vuodesta 1991. Päiväkodissa on kaksi lapsiryhmää: Pyrstötähdet 1–4-vuotiaat ja Tiuhtit 3–6-vuotiaat lapset (+esiopetus). Henkilökuntaan kuuluu 9 alan ammattilaista. Ropakon päiväkoti tarjoaa alle kouluikäisille lapsille tavoitteellista ja suunnitelmallista varhaiskasvatusta huomioiden perheiden tarpeet ja odotukset. Työyhteisössä vallitsee avoin keskustelukulttuuri. Voimavarana on moniammatillinen, kokenut ja motivoitunut henkilökunta. Hyvän ilmapiirin luomisella ja ylläpitämisellä annetaan lapselle turvalliset puitteet olla ja kehittyä sekä näyttää tunteitaan. Ropakon päiväkodissa lapsille tarjotaan rajat rakkaudella ja säännöt maalaisjärjellä. (Ropakon päiväkoti i.a.)

3.1 Toiminta-ajatus

Lapsen saadessa päivähoitopaikan otetaan yhteyttä perheeseen aloituskeskusteluajan sopimiseksi. Keskusteluun varataan riittävästi aikaa, jotta voidaan yhdessä tutustua lapseen ja perheeseen. Keskustelu pidetään lapsen kotona. Tässä keskustelussa sovitaan siitä, miten ja milloin lapsi tutustuu päiväkotiin. Tästä alkaa vanhempien ja henkilökunnan välinen kasvatuskumppanuus. Vanhempia kuunnellaan oman lapsensa parhaina asiantuntijoina. Henkilökunnalla on koulutuksen tuoma tietotaito lapsen kehityksestä. Tavoitteena on avoin yhteistyö ja vuorovaikutus. Jokaiselle lapselle laaditaan yhdessä vanhempien kanssa lapsen varhaiskasvatussuunnitelma noin kahden kuukauden kuluttua hoitosuhteen aloittamisesta. Sitä tarkastellaan säännöllisesti kerran vuodessa sekä tarpeen mukaan. Päivittäiset kuulumisten vaihdot lapsen tulo- ja hakutilanteissa sekä vanhempainillat ovat tärkeitä ja rikastuttavat tiedonvaihtoa molemmin puolin. Kun jotain mieltä askarruttavaa tulee esille arjessa, asioista keskustellaan heti. (Ropakon päiväkoti i.a.)

3.2 Päiväkodin varhaiskasvatussuunnitelma

Lapsille tarjotaan kiireetön ja turvallinen kasvuympäristö, jossa lapsi uskaltaa osallistua ryhmän toimintaan omana itsenään. Rakentava ja lämmin vuorovaikutus aikuisen ja lapsen välillä on tärkeää. Turvallisessa, kannustavassa ja avoimessa ilmapiirissä lapsi oppii luottamaan itseensä ja kykenee näin luomaan tasavertaisia ystävyyssuhteita toisiin lapsiin. Lasten kielellistä kehittymistä tuetaan kaikissa vuorovaikutustilanteissa, esimerkiksi ohjatuissa tuokioissa, ruokailuissa, riisumis- ja pukemistilanteissa ja leikeissä. Lapsia kannustetaan keskustelemaan, kyselemään ja pohtimaan. Lapsia totutetaan kertomaan ajatuksistaan, tunteistaan, mielipiteistään ja kokemuksistaan. Lapsia opetetaan myös odottamaan omaa puheenvuoroaan ja kuuntelemaan toisia. Aikuiset kuuntelevat ja seuraavat lasten puheita ja touhuja päivittäin. Näin saadaan lapsilta hyviä ideoita toimintaan. (Ropakon päiväkotiki i.a.).

Hyvä arki luodaan lasten tarpeiden mukaan. Lasten kiinnostusten kohteet vaihtelevat vuosittain. Lasta kuunnellaan ja lapsen kanssa keskustelemalla löydetään keinot, joilla muodostetaan hyvä arki. Hoitopäivän aikana lapsille tarjotaan monipuolisia kokemuksia ja huolehditaan, että ympäristö on kehitykselle otollinen. Lapselle on tärkeää oppia tarkastelemaan asioita eri näkökulmista, jotta hän voisi muodostaa niistä oman näkemyksensä. (Ropakon päiväkotiki i.a.).

Ropakon päiväkodissa pidetään tärkeänä luonnon suojelemista ja kunnioittamista. Metsäretkillä sekä muilla retkillä opetellaan lähiympäristössä ja luonnossa liikkumista. Ei vahingoiteta kasveja ja eläimiä, ei roskata sekä kiinnitetään huomiota äänen käyttöön luonnossa. Lasten kanssa opetellaan yhdessä kierrättämään erilaisia jätteitä. Askarteluissa käytetään mahdollisimman paljon kierrätysmateriaaleja. Vanhemmilta ja eri yrityksiltä saadaan usein kaikenlaista materiaalia uusiokäyttöön. (Ropakon päiväkotiki i.a.).

3.3 Päiväkodin arvot

Jokainen lapsi saa toimia omien taitojensa ja persoonansa mukaan ja jokainen saa olla oma itsensä. Henkilökunta ja vanhemmat yhdessä tukevat lasta hänen yksilöllisessä kehityksessään. Päiväkodin aikuinen on aina turvallisesti saatavilla. Lapsi uskaltaa ilmaista tunteensa, esimerkiksi jakaa niin ilot kuin surutkin ja lapsi voi kertoa asiansa kenelle tahansa aikuiselle. Työnjakoon on kiinnitetty huomiota, esimerkiksi siirryttäessä pihalle aikuiset jakautuvat valvomaan lapsia ulos, eteiseen ja wc:hen. Turvallisuutta tuovat myös yhteiset säännöt. Kiireettömästi joustetaan tilanteen mukaan siirtymätilanteissa, esimerkiksi uloslähdössä, ruokailussa ja lepohetkelle siirtymisessä. (Ropakon päiväkotit i.a.).

3.4 Arjen toimintoja

Ropakon päiväkodissa toimivat pienryhmät. Jokaisella pienryhmällä on aamupiiri omahoitajansa kanssa. Aamupalan jälkeen aloitetaan aamupiiri toivottamalla ”hyvää huomenta”- kaikille. Käymme läpi mitä tänään tehdään? Mikä päivä tänään on? Mikä kuukausi? Kenellä on nimipäivä? Käytämme pc-kuvia selkeyttämään päivän ohjelmaa. Seinillä on esillä kaikkien lasten nimet ja kuvat sekä strukturoitu päiväjärjestys ja säätila kuvia. Piirissä on myös aika jokaisen lapsen kuulumisille. Mitä sinulle tänään kuuluu? Millainen aamu sinulla on ollut? Harjoitellaan yhdessä käsitteitä, numeroita, kirjaimia ja vuoron odottamista. Jokainen lapsi saa osallistua. Kuka haluaa katsoa millainen sää on tänään? Kuka saa puhaltaa kynttilän? Aamupiirissä tarjoutuukin oivallinen tilanne omahoitajan havainnoida mitä kukakin lapsi osaa ja harjoittelee. Samalla lapsille hahmottuu aamupiirissä koko päivä aamusta iltaan.

Ropakon päiväkodissa on kehitelty leikkikartta. Lapset saavat valita kartasta leikkipaikan sekä leikki kaverit. Aikuiset ovat tehneet pohjapiirustuksen käytössä olevista leikkipaikoista. Leikkipaikat ovat mm. jumppaleikit, kotileikki, askartelu, pelit, palikkaleikki, legoleikki, majaleikki, vesileikki ym. Numerot leikkipaikan kohdalla kertovat, kuinka monta lasta mahtuu kerrallaan siellä leikkimään. Leik-

kikartan on tarkoitus opettaa lapsia valitsemaan itse leikkipaikka sekä kenen kanssa haluaa leikkiä. Myös leikin pitkäkestoisuuteen kannustetaan. Leikkipaikka pysyy samana esimerkiksi aamupalasta ulkoiluun. Näin lapset ehtivät suunnitella leikin, leikkiä ja rauhassa siivota leikkitilan (ellei toisin sovita). Välillä aikuiset valitsevat tai arpovat leikkipaikat ja kaverit. Lapsia kannustetaan leikkimään muidenkin lasten kanssa ja erilaisia vaihtelevia leikkejä. Aikuisen tehtävä on olla tukena lapselle, jolla ei ole ystävää tai mielessään leikkiä mihin mennä. Lapset oppivat hahmottamaan kartasta, missä leikkipaikka sijaitsee. Kuinka monta lasta mahtuu ja mahdunko minä? Lapset oppivat hahmottamaan oman ja kavereiden nimet. Leikin valinta tapahtuu oman nimen siirtämisellä sinitarralla varustettuna toivottuun leikkipaikkaan. Välillä leikitään omissa pienryhmissä, jolloin koko pienryhmä leikkii ja toimii tietyssä tilassa oman aikuisen kanssa. Pääsääntöisesti lapset käyttävät leikkikarttaa päiväkotiin tullessaan sekä vapaan leikin aikana. Leikkikarttaa käyttämällä lapsi pääsee osallistumaan ja valitsemaan asioita joista pitää ja haluaa tehdä. Aikuinen on ohjailemassa, ettei lapsi leiki viikosta toiseen aina samaa leikkiä vaan esimerkiksi välillä vaihtaa kädentöistä liikuntaleikkeihin. Aikuinen myös pitää huolen että kenenkään ei tarvitse olla yksin mutta tarjoaa siihen lapsen niin halutessaan mahdollisuuden.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyön tehtävänä on selvittää, miten lapsen ääni kuuluu päiväkodin arjessa. Opinnäytetyöni tutkimusongelmat ovat:

- Miten lapset kokevat tulevansa kuulluiksi arjessa?
- Voivatko lapset vaikuttaa päiväkodin toimintaan, hoitopäivänsä aikana?

4.1 Tutkimuksen toteutus

Opinnäytetyön tekemisen aloitin kesällä 2010. Kirjoitin ensin teoriaa vuorovaikutuksesta ja lasten osallisuudesta. Tutkimuksellinen vaihe alkoi syksyllä 2011 tutkimusluvan anomisella kunnan varhaiskasvatuspäälliköltä (Liite 1). Tutkimusluvan saatuani, kerroin tutkimukseen osallistuvien lasten vanhemmille tutkimuksestani ja pyysin heiltä kirjallisen luvan tutkimuksen tekemiseen (Liite 2). Käytännön tutkimuksen toteutin haastattelemalla oman pienryhmäni lapsia, saduttamalla sekä havainnoimalla. Lapset olivat iältään 3–5-vuotiaita.

4.2 Tutkimusmenetelmät

Opinnäytetyössä on käytetty tutkimusmenetelminä haastattelua, sadutusta, sadusta piirtämistä sekä havainnointia. Oman pienryhmäni lasten kanssa keräsin eri tavoilla aineistoa työhöni. Pienten lasten kanssa sadutus, haastattelu sekä havainnointi yhdessä tuottivat mielestäni hyvän tuloksen.

4.2.1 Yksilöhaastattelu

Haastattelut toteutin lasten kanssa joka aamuksen aamupiirin jälkeen. Otin yhden lapsen kerrallaan haastatteluun ja toiset lapset leikkivät viereisessä huo-

neessa. Haastattelu kesti noin 10 minuuttia. Haastattelun jälkeen ohjasin lapsen leikkimään muiden kanssa ja sitten olikin seuraavan lapsen haastattelun vuoro. Yksilöhaastatteluita toteutin kaksi joka päivä, joten yhteensä haastatteluissa meni kolme päivää. Sen jälkeen kirjoitin haastattelut tietokoneella puhtaaksi.

Ennen haastatteluiden toteuttamista olin pohtinut haastattelukysymyksiä ja niiden sisältöä. Perehdyin erilaisiin malleihin kirjallisuuden kautta sekä lukemalla jo tehtyjä opinnäytetöitä, joissa lapsia oli haastateltu. Muokkasin haastattelurunгон (Liite 3), jonka pohjalta lapsia haastattelin.

Lasten kuuleminen ja kuunteleminen ovat avain asioita kohdatessa pieniä päiväkodin lapsia. On tärkeää, että aikuisella on aikaa ja herkät korvat. Hän ei laita lapselle sanoja suuhun vaan odottaa rauhassa lapsen vastausta. Lapsen haastattelu on vuorovaikutuksellinen tilanne, jossa niin haastattelija kuin lapsikin tuottavat keskustelun sisällöt. Lapsen haastattelussa käytetään lapsen tasoista kieltä. Lisäksi on tärkeää, että kysymysten ja keskustelun rakentaminen lähtee lapsen elämänpiireistä. Näin otetaan huomioon lapsen kehitysvaihe ja lapseus. (Alasuutari 2005, 161–162).

Luottamus on tutkimushaastattelun avainkysymys. Haastattelun anti on välittömästi riippuvainen siitä, saavuttaako haastattelija haastateltavan luottamuksen. (Eskola & Suoranta 2008, 93.)

4.2.2 Sadutus ja sadusta piirtäminen

Sadutukset toteutin haastatteluiden jälkeisellä viikolla. Aamupiirissä kerroin lapsille, että tällä viikolla jokainen saa kertoa minulle sadun Unelmien päiväkodista. Minä kirjoitan sadun paperille ja luen sen sinulle. Kun lapsi on saanut satunsa valmiiksi, saa hän piirtää kuvan sadustaan. Osa lapsista tarvitsi apua sadun aloittamisessa. Kerroin, että nyt saat haaveilla ja kertoa mitä haluaisit tehdä päiväkodissa, jos saisit valita ihan mitä vain. Lasten satujen kertomisessa ja saduista kuvan piirtämisessä meni viikon verran. Halusin, että heillä oli rauhas-

sa aikaa. Kun kaikki olivat kertoneet sadun ja piirtäneet kuvan, kirjoitin tietokoneella sadut puhtaaksi. Teimme yhdessä taidenäyttelyn töistä ja laitoimme ne esille eteisen seinälle. Kutsuimme päiväkodin muutkin lapset katsomaan näyttelyä, ja luimme heille lasten kertomat sadut. Lopuksi vielä nautimme piparit ja mehut näyttelyn kunniaksi.

Sadutuksen avulla saadaan tärkeää tietoa omista sekä lasten ajatuksista ja mielteistä ilman arviointia ja tulkintaa. Sadutus on kaiken ikäisten, erityisesti lasten kuuntelua ja osallisuutta korostava työväline niin käytännön työssä, kehittämisessä kuin tutkimuksessakin. Sadutuksella kuunnellaan lasta, nuorta tai aikuista. Sadutus antaa läheisyyden ja turvallisuuden tunteen tässä ja nyt. Myös kriisin hetkellä on hyvä saduttaa, kuunnella sitä, mitä toinen haluaa kertoa. Sadutus kutsuu puhumaan, kohtaamaan. Sadutus on narratiivinen menetelmä, jossa uusi satu tai tarina syntyy kertojan ja saduttajan välillä. Menetelmä on osoittautunut sopivan kenelle vaan iästä ja kulttuurista riippumatta. Eniten sitä on käytetty lasten kanssa, mutta myös nuorten, aikuisten ja vanhusten kanssa. Se poikkeaa sadunkerronnasta siinä, että lapsen tai lapsiryhmän kertoessa aikuinen kirjaa tarinan sellaisenaan ja lukee sen kertojalle, jotta tämä voi tehdä korjauksia, mikäli haluaa. Sadutus on käyttökelpoinen dokumentointiväline myös lasten leikkiessä, musisoidessa tai tutkiessa ja opiskellessa; heidät kohdataan aidosti, ilman arviointia. Sadutus mahdollistaa niin lasten, nuorten kuin aikuistenkin osallisuuden ja ehkäisee syrjäytymistä. (Lapset kertovat ja toimivat ry:n kotisivut i.a.)

4.2.3 Havainnointi

Havainnoimalla lapsia heidän luontaisessa ympäristössään päiväkodissa sain paljon tietoa siitä, miten he kokevat osallisuuden toteutuvan. Havainnointia toteutin seuraamalla viikon ajan lasten valintoja leikkikartan äärellä. Kirjasin kuinka moni pääsi valitsemaansa leikkipaikkaan ja kuinka moni joutui valitsemaan tois-sijaisen leikkipaikan sekä kenelle aikuinen valitsi leikkipaikan.

Havainnointia pidetään laadullisen tutkimuksen toisena yleisenä tiedonkeruumenetelmänä. Havainnoinnin ja haastattelun yhdistäminen on monesti hyvinkin hedelmällistä. Havainnointi on perusteltu tiedonhankkimismenetelmä, jos tutkittavasta ilmiöstä tiedetään hyvin vähän tai ei laisinkaan. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 83.)

Havainnoinnin avulla saadaan tietoa, toimivatko ihmiset niin kuin he sanovat toimivansa. Havainnointia on pidetty tieteiden yhteisenä ja välttämättömänä perusmenetelmänä. Havainnoinnin suurin etu on, että sen avulla voidaan saada välitöntä, suoraa tietoa yksilöiden, ryhmien tai organisaatioiden toiminnasta ja käyttäytymisestä. Havainnointi on erinomainen menetelmä muun muassa vuorovaikutuksen tutkimuksessa samoin kuin tilanteissa, jotka ovat vaikeasti ennakoitavissa ja nopeasti muuttuvia. Se sopii myös silloin, kun tutkittavilla henkilöillä on kielellisiä vaikeuksia. Havainnointi on menetelmä, jonka avulla voidaan kerätä mielenkiintoista ja monipuolista aineistoa. (Hirsjärvi ym. 1997, 201–203.)

5 TUTKIMUKSEN TULOKSET JA ANALYSOINTI

Opinnäytetyöni tarkoitus oli selvittää, miten lapset tulevat kuulluksi arjessa sekä voivatko lapset vaikuttaa päiväkodin toimintaan hoitopäivänsä aikana. Kuultuani lapsia haastatteluissa, nousi tärkeimmiksi asioiksi **leikki**, **lasten ystävyyssuhteet** sekä **omahoitajan tärkeys**. Samat teemat nousivat myös lasten saduissa esille. Jos eivät omat vanhemmat voi olla läsnä ja lapsen täytyy olla hoidossa, niin tuttu turvallinen omahoitaja on merkittävässä roolissa. Erityisen tärkeää on että omahoitajalla on aikaa lapsille, aikaa kuulla lapsen toiveita ja kuulumisia.

Analysoinnissa käytin laadullisen tutkimuksen sisällönanalyysiä. Sain aineistoa aiheeseen haastatteleamalla, saduttamalla ja havainnoimalla lapsia. Kävin läpi aineiston, erotin ja merkitsin ne asiat, jotka sisältyivät kiinnostukseeni. Sen jälkeen keräsin merkityt asiat yhteen ja erikseen muusta aineistosta. Sitten luokitelin ja tyypittelin aineiston. Lopuksi kirjoitin yhteenvedon. (Tuomi & Sarajärvi 2004, 94.)

Tieteellisyys tutkielmassa edellyttää että tutkimuskohde on määritelty niin että muutkin voivat sen tunnistaa. Tutkimuksen on myös pyrittävä esittämään kohteestaan jotakin, jota aiemmin ei ole sanottu, tai sitten sen on esitettävä ennustaan tunnetut seikat uudessa valossa, uudesta näkökulmasta. Toisin sanoen tutkielmalla tulisi olla uutuusarvoa. Tutkielmasta tulisi myös olla hyötyä muille. Lopuksi vielä tutkielman väitteet tai tulokset on huolellisesti perusteltava. (Uusitalo 1991, 113 – 115.)

5.1 Yksilöhaastattelut

Haastattelutilanteessa kirjoitin lasten vastaukset paperille ja haastattelun jälkeen litteroin eli kirjoitin ne puhtaaksi. Aineiston litteroiminen on tavallisin tapa kirjoittaa aineisto puhtaaksi (Hirsjärvi & Hurme 2000, 138). Aineistoa ei voi analysoida, ellei sitä lue ensin. Siitä, kuinka hyvin aineisto on tullut tutuksi, riippuu

myös se, kuinka hyvin voimme analysoida sitä. Luemme saadaksemme ymmärrystä analyysin tekoon. Analyysivaiheessa eritellään, luokitellaan aineistoa, synteesissä pyritään luomaan kokonaiskuvaa ja esittämään tutkittava ilmiö uudessa perspektiivissä. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 143.)

Yksilöhaastatteluissa (Liite 3) lapset kertoivat kuuluvansa Tiutien ryhmään ja omaan Punakettujen pienryhmään. Omaksi aikuiseksi he nimesivät kaikki *omahoitajansa*. Lapsen kertoivat päiväkodissa *leikkivänsä, askartelevansa, kiipeilevänsä ulkona, leikkivänsä legoilla*. Ikävimmiksi asioiksi päiväkodissa nousi *se, kun ei ole kaveria tai kaveri kiusaa. Äidin ikävää* mainittiin myös, jota omahoitaja sitten yritti lieventää *kädestä kiinni pitämällä*. Lapset haaveilivat, että voisivat päiväkodissa *lukea lehteä omahoitajan kanssa, pelata sählyä ja futista. Palapelin pelaamisesta* haaveiltiin omahoitajan kanssa sekä *vauhtivarvasleikeistä*.

Lapset kertoivat haastatteluissa, että aikuinen yleensä kuuntelee heitä. Aikuinen kuulee ja kuuntelee lasta yleensä, mutta ei aina. Miksi näin on? Mitä on tärkeämpää kuin lapsen kuuleminen? Voisiko päiväkotia olla sellainen, että lapsen äänen kuuleminen olisi tärkein asia? Aikuisten keskustelu voi tauota hetkeksi, kun lapsella on asiaa. Päiväkodin toiminnan tulisi olla organisoitu niin, että kun aikuinen on lasten kanssa, hänen aikansa on vain heitä varten. Läsnaolon taitoa olisikin hyvä harjoitella, se ei ole itsestään selvyys kaikille henkilökunnallekaan.

Lapset kertoivat haastatteluissa, että yleensä he voivat valita leikin ja tekemisen päiväkodissa:

- – jos *leikkiin mahtuu tai jos kaverit haluaa*.
- – *Mutta syömään ja nukkumaan on pakko mennä kun aikuinen niin sanoo. Leikkikaveria ei aina voi valita: ”kun on leikkikartassa ne numerot, enkä aina mahdu minne haluan*.

5.2 Sadutus

Sadutus osoittautui loistavaksi tavaksi saada tärkeää tietoa lapsilta. Sadutus antaa lapsille mahdollisuuden vapaaseen tulkintaan ilman arviointia, siinä ei ole oikeaa eikä väärää. Eli kaikki onnistuvat tehtävässään. Lapset ovat innokkaita sadunkertoja. Heidän tarinansa kertovat yleensä jostain heidän elämässään tärkeästä asiasta tai meneillään olevasta prosessista. Eräs lapsi kuvasi sadussaan Unelmien päiväkotia omaa prosessiaan päiväkodin vaihtamisesta ja leikeistä ikätovereiden kanssa.

Olipa kerran päiväkotia jonne Matti oli muuttamassa. Siellä oli uusia kavereita. Vanhassa Matilla oli paljon kavereita ja uudessa uusia ystäviä. Siellä leikittiin legoilla ja siellä oli myös pelejä. Sellainen kummituspeli ja myös pelihylly. Aikuinen tervehti minua ja hän tunni nimeni. Siellä syötiin en nyt muista mitä. Ulkona tietysti leikittiin. Siellä oli Pekka mutta Pekka muuttaakin ja sitten käyn tervehtimässä häntä uudessa paikassa.

Toinen lapsi kuvasi erilaisia asioita, mistä tykkää sekä asioita, joita hän harjoittelee.

Olipa kerran päiväkotia. Siellä oli joulukuusi, sohva, tyynyt, mun äiti, iskä pieni. Siellä kaikki koko perhe leikittiin. Mä leikin Tuulan kanssa. Mä syön nästisti, en lyö ketään, en sano rumia sanoja, en sano vessa sanoja, en kisaile. Tykkään Maijasta (nimi muutettu/omahoitaja), tykkään Tiinasta, tykkään Kaisasta, tykkään Marista, madoista, linnuista, etanoista, rotista, nukeista ja mun Ihaasta. Mä tykkään pallo seinässä kiivetä, keinua lautakeinussa.

KUVA 1. Unelmien päiväkotia

Lapset kirjoittivat sadussa asioista joita toivoisivat saavansa tehdä useammin päiväkodissa:

Olipa kerran päiväkotii. Mä tykkään vaan pelata lautapeliä. Mä vaan pelaan ja siel on tosi paljon aikuisia. Ne vaan juttelee lapsille. Mä vaan haluan tehdä sielä jotain. Sielä on vaan Mikko kun se tuli sinne. Ja Timo, Kalle ja iso Liisa. Ja taivaalla on aurinko. Ja pilvi.

KUVA 2. Unelmien päiväkotii

Olipa kerran päiväkotii. Tykkäisin pelata siellä lautapeliä. Pelaisin kaverin kanssa. Sielä olis yks aikuinen. Siellä oltaisiin aina sisällä. Siel ois varmaan sähly maalit, kypärä, mailat. Neljä pitäis olla pelaamassa ku sinne mahtuu vaan neljä. Mulla vähän kasvaa lisää pääkin ni oisin maalivahti.

Lopuksi lapset saivat kertoa minulle yhteissadun. Minä aloitin: Olipa kerran Unelmien päiväkotii. Unelmien päiväkodissa lapset saavat...ja jokainen lapsi sai kertoa muutamalla sanalla tai lauseella jatkoa sadulle.

Yhteissatu

Unelmien päiväkodissa saa sisällä pomppia päällä, leikkiä majaa pehmopalikoilla, pelataan ja siellä saa leikkiä hot wheels autoilla. Ulkona siellä voi tehdä risuista majan, kiivetä puuhun, kaivaa 23 kuoppaa, laskee liukkarista, kiivetä palloseinälle, ajaa rekka rallia, olla liukumäessä ja vain olla. Aikuinen leikkaa paperia eli tekee lumihiutaleita, kattoo meitä ku me leikitään, leikkii meidän kaa koiraa, tuo aina aamupalan, sanoo et sit pitää pyytää anteeks tai joutuu pöydän ääreen, istuu.

5.3 Havainnointi

Havainnointia pyritään tekemään ja tallentamaan systemaattisesti sekä tarkasti. Systemaattinen havainnointi on kasvatustieteellisissä tutkimuksissa käytetyin havainnoinnin muoto. (Hirsjärvi ym. 1997, 204–205.)

Havainnoimalla lapsia heidän luontaisessa ympäristössään päiväkodissa sain paljon tietoa siitä, miten he kokevat osallisuuden toteutuvan. Lapsia havainnoitaessa kiinnitin huomioita lasten leikkikartan käyttöön. Lapset saivat vapaan leikin aikana valita itse leikki paikan. Yleensä he jo kaverin kanssa sopivat minne menevät yhdessä leikkimään. Aina ei ollut tilaa haluamassa paikassa, mutta sitten valittiin yhdessä jokin toinen paikka. Tärkeintä oli että sai yhdessä kaverin kanssa päästä samaan leikkipaikkaan. Sitten oli suosittuja leikkipaikkoja joihin kaikki olisivat halunneet päästä. Jumppatilaan mahtui neljä lasta kerrallaan ja sinne olisi usein ollut enemmän halukkaampia kuin mahtui. Mielenpahoittamista ja aikuisen apuun turvautumista tapahtui tämän leikkitalan kohdalla. Joskus aikuinen antoi erikoisluvan tai sitten yhdessä katsottiin minne leikkitalaan vielä mahtui. Usein aikuisen houkuttelu auttoi lasta tyytymään johonkin muuhun leikkiin. Vaihtoehtona oli toki pöydänääressä tapahtuvat puuhut kuten askartelu, pelit, muovailu tai piirtäminen.

Kasvatusmielessä aikuiset välillä ”arpoivat” leikkipaikat. Tämä mahdollisti uusien ystävyysuhteiden ja leikkitoveruuden syntymisessä. Yllättäen nämä sujuivat hienosti. Välillä aremmat, hiljaisemmat lapset eivät saaneet ääntään kuulumaan siitä minne leikkiin oikein haluavat, joten leikkipaikkojen arvonta saattoi toteuttaa jonkun lapsen haaveen. Aikuisten ”arvonta” oli välillä huolella mietitty ja arvonta saattoi aikuisen mielestä hyvät leikkitoverit yhteen. Välillä sitten aivan oikea arvonta suoritettiin, ja se saattoi yllättää aikuisetkin onnistumisellaan.

Leikkipaikan lapsi saattoi menettää huonon käytöksen vuoksi tai useiden varoitusten johdosta. Leikkien kesto vaihteli kovasti. Lasten leikki saattoi kestää koko sovittun ajan tai sitten osalla tuli kyllästyminen ja he halusivat vaihtaa leikkiä. Aikuisten kanssa oli sovittu, että kaksi kertaa saa vaihtaa leikkipaikkaa ja sen

jälkeen on vuorossa pöydän ääressä puuhailu. Aikuiset yrittivät selvittää riitoja ja erimielisyyksiä jotta leikki samalla porukalla saattoi jatkua. Pienryhmittäin leikittäessä aikuinen oli leikissä mukana tai samassa leikkitalassa havainnoimassa lapsia.

Mielestäni lasten leikkien sujumiseen ja onnistumiseen vaikuttivat leikkikaverit sekä se kuinka mielenkiintoinen kyseinen leikkiympäristö oli. Usein lapsia kiinnosti uusin leikki. Leikkipaikkoja ja ympäristöjä muuteltiin tarpeen mukaan. Kun aikuiset havaitsivat, että nyt lapsia ei enää kiinnosta jokin leikki, mietittiin ja muutettiin leikki. Osalla lapsista oli paljon omia leluja mukana. Heillä leikit sujuivat tilassa kuin tilassa omien nukkejen, ponien, bakuganien tai autojen kanssa. Joillain lapsilla leikkipaikkaakin tärkeämpi oli se, että sai leikkiä omilla leluilla ja oman kaverin kanssa. Joku lapsi meni aamulla yksin odottamaan että oma paras kaveri tulee hoitoon.

Lasten leikkiä havainnoitaessa huomasin, että vahvat lapset alkavat usein ohjaamaan aina samanlaista leikkiä. Kun leikkikaverit sekoitettiin, saattoi kestää kauankin että leikki lähti sujumaan. Leikkejä havainnoitaessa oli huomattavissa tilanteita, joissa yhteisleikki ei lähtenyt ollenkaan käyntiin. Yksi lapsi leikki omilla leluilla, toinen lapsi luki kirjaa ja kolmas kiipeili puolapuilla. Välillä taas mukautujasta tulikin leikin johtaja. Pienryhmittäin leikittäessä lasten suurinta iloa oli, kun aikuinen heittäytyi leikkiin. Usean vuoden ajan on ollut koirankouluttaja-leikki suosituin. Aikuinen antaa lapsille eli koirille nimet ja kouluttaa heitä tekemään erilaisia temppuja kuten kieri, pompi, anna tassua, maahan. Koirat viedään kävelyille, syömään, leikkitarhaan, nukkumaan, niitä harjataan, rapsutellaan ja helittäään. Tähän leikkiin lapset eivät tunnu kyllästyvän. Ja oleellistahan on, että aikuinen heittäytyy leikkiin mukaan.

Lasten toiveet siitä mitä haluaisivat tehdä, jos saisivat valita:

”nukkariin kiipeilemään puolapuille, sählyä pelaamaan, leikkiä puujunaradalla”. Mikä päiväjärjestyksessä on kivointa: ”Leikki on kivointa, junaradalla leikki on parasta, kivointa on tulla päiväkotiin aamulla”.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Osallisuuden kokemus ja hyvät oppimistulokset kehittyvät laadukkaan päivähoitojärjestelmän perustalle. Tämä edellyttää korkealaatuista varhaiskasvatuksen tutkimukseen perustavaa koulutusta. Kun halutaan vahvistaa osallisuutta kansalaisten elämässä, on aloitettava pienistä lapsista, sillä hyvän elämän ensiaskeleet otetaan jo varhaislapsuudessa

Kyrönlampi-Kylmänen (2010) tuo tutkimuksessaan esille, kuinka tärkeää on turvata lapselle kiireetön arki, iloinen ja huolineen tässä ja nyt, eikä murehdita huomisesta. Lasten arjen kohokohta onkin saada leikkiä rauhassa. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 20.) Samoja asioita toivat Ropakon päiväkodin lapset esille haastatteluissa. Kaikkien aikuisten, niin vanhempien kuin kasvatushenkilökunnan velvollisuus on pysähtyä kuuntelemaan lasta ja turvata hänelle täten hyvä lapsuus. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 30–31.)

6.1 Leikin merkitys

Leikin merkitys nousi lasten kaikissa haastattelu vastauksissa. He kertoivat, kuinka he haluaisivat leikkiä, pelata sekä touhuilla haluamissaan paikoissa. Lasten kertomissa saduissa myös jokainen lapsi nosti leikin esille. Leikkikartan käyttö ohjailee lasten leikkiä Ropakon päiväkodissa. Se tarjoaa leikkirauhaa ja mahdollisuutta pitkäkestoiseen leikkiin. Pienryhmittäin leikittäessä aikuinen on yleensä mukana. Lapset tarvitsevatkin usein onnistuneeseen leikkiin aikuisen tukea.

Lasten päivää rytmittää päiväjärjestys, jonka puitteissa he voivat valita tekemisen ja leikkikaverin. Aikuisen aika ja läsnäolo on tärkeää. Aikuisen tehtävänä on seurata lasten leikkiä ja välillä heittäytyä leikinlumoihin itsekin. Kun lapsella ei ole mieluisaa tekemistä tai ystävää, aikuinen antaa aikaa hänelle sekä auttaa lasta leikkiin pääsemisessä. Kuten Ropakon päiväkodin toiminta-ajatukseenkin

on kirjattu, lasten vapaaleikki on monella tapaa merkityksellistä. Se kehittää lapsen omakuvaa, hän saa harjoitella vuorovaikutustaitojaan sekä uppoutua leikin lumottuun maailmaan. Lasten päivähoitopäivät ovat pitkiä ja onkin tärkeää, ettei aikuisen järjestämää toimintaa ole aamusta iltaan, vaan annetaan lapsille mahdollisuus valita tekeminen oman mielialan ja halujen mukaan. Joku lapsi saattaa kaivata aikuisen syliä, toinen aktiivisia liikuntaleikkejä, joku haluaa olla vain yksin ja selaila kirjoja. Jokaisen lapsen yksilöllisten tarpeiden huomioiminen antaa lapselle voimia päivähoitopäivään. Aikuisen rooli onkin paljolti tuntosarvet pysyissä tarkkailua, ohjailua sekä leikkien organisointia. Kun oppimisympäristöön on laitettu tarjolle erilaisia oppimisen mahdollisuuksia, yksin leikkiin ja liikuntaleikkeihin voi jokainen lapsi oman vireystilansa mukaan ottaa itselle sopivan tekemisen.

Lapsi ei leiki oppiakseen vaan oppii leikkiessään, kertoo Marjatta Kalliala (2012). Hänen mukaansa lasten leikki on itsessään merkityksellistä. Se on terveellistä sekä aikuiselle että lapselle, sillä leikissä koettu mielihyvä on syvälistä ja mieltä virkistävää. Leikki on monessa mielessä lasten omin juttu. Se ei kuitenkaan kasva täyteen mittaansa ilman aikuisen myötävaikutusta. Leikki vahvistaa muuan muassa mielikuvitusta, vuorovaikutustaitoja ja motoriikkaa. Leikkiesseen lapsi kokee leikin taikaa. Lasten leikit ovat köyhtyneet ja aikuisten maailma tunkeutuu liian varhain lasten tietoisuuteen. Enemmän pitäisi kiinnittää huomiota päiväkotien leikkivälineistöön ja toimintaympäristöön. Lapsilla pitäisi olla oikeus keskittyä leikkeihinsä. Lapsi tarvitsee aikaa leikkiin virittyäkseen. Leikki on lapselle yhtä tärkeää kuin työ aikuisella. (Kalliala 2012, 7.)

6.2 Sosiaaliset suhteet

Ystävät ja leikit heidän kanssaan olivat lasten unelmien päiväkotipäivässään tiiviisti läsnä. Myös lasten haastatteluissa kavereiden nimiä mainittiin sekä kaipausta leikkiä juuri omien ystävien kanssa. Kuinka vertaistuki ja ystävyysuhteet opettavat lapselle vuorovaikutustaitoja.

Kaverisuhteiden muodostumisen perustana pidetään lasten pyrkimystä pitää yllä turvallisuuden tunnetta. Jo pieni lapsi etsii sekä aikuis- että kaverisuhteis- saan emotionaalista suhdetta, ystävyyttä ja kumppanuutta. Lasten toiminta kavereiden kanssa on luovaa ja yhdessä leikkien avulla luodaan lasten omaa kulttuuria. (Kyrönlampi-Kylmänen 2010, 92.) Eikä ole ihme, että Ropakon lapsetkin toivat esille leikit kavereiden kanssa tärkeimmiksi asioikseen päiväkodissa. Annettaanko leikeille tarpeeksi aikaa päiväkodeissa? Ja miten aikuiset parhaalla tavalla tukisivat leikkejä? Näitä asioita jäädyään vielä pohtimaan Ropakon päiväkodissa, ja olisi tärkeää ottaa lapset mukaan suunnitteluun sekä toiminnan kehittämiseen.

6.3 Omahoitajan merkitys

Omahoitajan rooli näyttäytyi merkityksellisenä lapsille. Aikuinen johon lapset ovat jo tutustuneet ja molemmin puoleinen luottamus on syntynyt. Omahoitajalle kerrotaan murheita, häneltä otetaan vastaan lohtua ja hänen apuaan pyydetään, kun on konflikteja tovereiden kanssa.

Tässä tutkimuksessa tuli esille omahoitajan tärkeys kuten Mikkola ja Nivalainenkin (2009) viittaavat kirjassaan. Ropakon päiväkodissa on toimivia vuorovai- kutuksen vahvistamisen keinoja, kuten omahoitaja systeemi sekä pienryhmä- toiminta. Lapset kokivat pääsääntöisesti tulevansa kuulluiksi. Kiireen tuntu sekä vaihtuvat aikuiset tuovat turvattomuuden tunnetta lapsille. Lapset kaipaavat näin hektisenä aikana rauhaa ja turvallisia kiintymyssuhteita. Kaikessa arjen hektisyydessä aikuisen kuulevat korvat, turvallinen syli, leikit rakkaiden ystävien kansa antavat voimaa, rauhaa ja stressin sietämiseen voimaa.

Lasten elämässä on paljon ennalta arvaamattomia asioita. Päiväkodin aina samankaltaisena toistuva päiväjärjestys antaa turvan ja ennalta arvattavuuden tuntua. Oman aikuisen kanssa syöminen, aamupiiri sekä leikkihetki antavat vakautta ja rauhaa. Samalla vapautuu energiaa leikkiin tovereiden sekä erilaisten uusien taitojen harjoitteluun. Päiväkodin aikuisella on aikaa kuulla ja nähdä lap-

si. Onkin tärkeää rauhoittua ja laskeutua lapsen äärelle kuulemaan, mitä hänelle tänään kuuluu. Luottamus ja molemminpuolinen läheisyys antaa voimaa lapselle ja ristiriitatilanteissa onkin helpompi käydä tutun turvallisen aikuisen kanssa tilanteita läpi.

Turja (2011) kirjoittaa osallisuuden lisäävän luottamusta suhteessa lapsiin. Tämä mahdollistuu pysyvillä pienryhmillä, joissa lasten omahoitaja oppii tuntemaan lapset ja lapset omahoitajan. Lapset voivat muiden ryhmäläisten kanssa pohtia omia kokemuksiaan, ja arvostuksiaan, heidän oma ajattelunsa lisääntyy, käsitys itsestä selkiytyy, itseluottamus kasvaa ja yhteiselossa tarvittavat taidot kehittyvät. Lasten näkemysten kuuleminen ja aloitteellisuuden mahdollistaminen auttavat omahoitajaa näkemään lapset osaavina toimijoina sekä tarjoaa kasvatustajien omalle työskentelylle peilin, antaa siitä palautetta. (Turja 2011, 53.)

Lasten elämässä on paljon mieltä askarruttavia asioita, vanhempien ero, päiväkodin vaihto, lapsen omia harjoiteltavia asioita, ja näitä he prosessoivat pitkin päivää. Joku saattaa piirtää aiheesta, joku ”leikkii” avioeroa, joku juttelee toverin tai aikuisen kanssa asiasta. Tärkeää on saada työstää asioita pitkin päivää ja viikkoa. Näin asia selkiintyy lapselle ja hän saa työstettyä asiaa. Tärkeää onkin havainnoida lapsia ja kertoa vanhemmille lapsen leikeistä ja puheista. Näin ollaan yhdessä vanhempien kanssa luomassa lapselle tärkeää arkea. Kun välit vanhempiin on avoimet voivat vanhemmatkin jakaa omia huolia ja murheitaan kotiasioista suhteessa lapseen.

7 TUTKIMUKSEN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Tutkimuksen laadukkuutta voidaan tavoitella etukäteen sillä, että tehdään hyvä haastattelurunko. Eduksi on myös se, että mietitään ennalta, miten tietoja voidaan syventää ja pohditaan vaihtoehtoisia lisäkysymysten muotoja. Haastattelun laatua parantaa se, että haastattelu litteroidaan niin nopeasti kuin mahdollista, varsinkin jos tutkija itse sekä haastattelee että litteroi. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 184–185.)

Itse pohdin käyttämiäni tutkimusmenetelmiä. Pohdin oliko niitä liian useita ja olisiko ollut parempi keskittyä vain yksilöhaastatteluihin ja tehdä niitä useita. Olisin ehkä päässyt syvempiin tuloksiin tutkimuksessani. Itse pidän tärkeänä että lapsia kuullaan ja heidät otetaan mukaan suunnittelemaan päivähoitopäiväänsä.

Tutkimukseeni osallistui seitsemän 3–5-vuotiasta lasta, joten mietin tutkimuksen luotettavuutta tutkimusryhmäni pienuuden vuoksi. Tutkimukseen osallistuvat lapset olivat oman pienryhmäni lapsia, joten heihin minulla oli jo luottamuksellinen suhde, joka helpotti tutkimuksen tekoa. Tutkimuksen tekeminen nivoutui päiväkodin päiväohjelmaan hyvin, eikä muuttanut lasten päivärytmiä tai rasittanut liikaa ketään.

Haasteluissa havaitsin lasten nauttivan ajasta kahden kesken aikuisen kanssa. Luottamus puolin ja toisin helpotti haastatteluiden tekoa. Lasten ei tarvinnut jännittää minua, sillä olin jo heille tuttu. He pystyivät luottamuksellisesti kertomaan minulle asioista. Haastattelukysymyksiä olisin voinut yhdistää paremmin ja ehkä osa kysymyksistä oli hiukan ohjailevia.

Sadutuksessa lapset pääsivät lumoutumaan Unelmien päiväkotipäiväänsä. Lapset saivat haaveilla ja kertoa haaveistaan vapaasti. Sadusta piirtäminen onnistui hienosti ja osa lapsista todella paneutui piirtämään pitkäksi aikaa. Huomasin kuitenkin, että lapset tarvitsevat aivan täydellisen rauhan työn tekemi-

seen. Ensin kokeilin niin että kun lapsi oli kertonut sadun, hän jäi samaan tilaan piirtämään siitä. Seuraava lapsi tuli jo kertomaan omaa satuaan. Tämä häiritsti selvästi molempia. Lapsi joka oli jo piirtämässä, alkoikin piirtää sadusta, jota toinen lapsi kertoi. Lisäksi sadun kertoja hiukan ujusteli toista lasta piirtelemässä. Havaitsin asian ja seuraavat sadutukset toteutuivat niin, että jokainen lapsi sai oman rauhan kertoa satunsa minulle sekä piirtää sadusta.

Havainnointia toteuttaessani huomasin, että välillä minun otteeni herpaantui ja lähdin jonkun lapsen tueksi leikkipaikan etsintään tai selvittämään konfliktia. Olisin voinut sopia kollegoideni kanssa, että minä keskityn vain havainnointiin ja muut aikuiset hoitaisivat lapset tai olisin voinut hyödyntää esimerkiksi opiskelijaa tai esimiestä, näissä tilanteissa.

Tutkimusluvut anoin sekä varhaiskasvatuspäälliköltä että tutkimukseen osallistuvien lasten vanhemmilta. Kaiken materiaalin muistiinpanoineen hävitin tutkimuksen tehtyäni, mutta lasten piirtämät sadut sekä kirjaamani tarinat arkistoin lasten kasvunkansioihin. Valmiin opinnäytetyöni olen luvannut toimittaa varhaiskasvatuspäällikölle sekä Ropakon päiväkotiin luettavaksi.

8 KOHTI UNELMIEN PÄIVÄÄ PÄIVÄKODISSA

Olen työstänyt opinnäytetyötäni kesästä 2010 saakka. Tähän aikaan on mahtunut innostusta, ponnisteluita, stressiä ja lopulta hyvää mieltä tehdystä työstä. Työn tekeminen on opettanut minulle pitkäkestoista työskentelyä ja aikataulutamista. Tiedonkeruumenetelmät ja kirjastot ovat tulleet tutuiksi. Siellä avulias kirjaston henkilökunta on etsinyt ja varainnut minulle kiinnostavia sekä tarpeellisia kirjoja. Halusin tehdä työn yksin ja juuri minua itsenäni kiinnostavasta asiasta. Jokaisella on oma tapansa työskennellä ja siksi halusin samalla harjoitella itseni johtamista. Halusin tarkastella omaa tapaa ja seurata omaa kehittymistäni tämän opinnäytetyöprosessin aikana.

Tavoittelen lastentarhanopettajan pätevyyttä ja halusin ottaa aiheeksi sydäntä lähellä olevat päiväkodin lapset. Kuka heidän puolestaan vie asioita eteenpäin ja kertoo heidän tuntemuksiaan ja ajatuksiaan, jos eivät päiväkodin työntekijät? Tulevana lastentarhanopettajana aion pitää johtoajatukseni lasten osallisuuden, lapsilähtöisyyden ja yhteisöllisyyden lisäämisen. Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkoston esityksessä sosionomi (AMK) – tutkinnon kompetensseissa kerrotaan että sosionomin tulee osata luoda asiakkaan osallisuutta tukevaa vuorovaikutusta. Sekä ymmärtää asiakkaan tarpeet ja osata tukea hänen voimavarojen käyttöönottoa sekä vahvistusta yksilön kasvun ja kehityksen eri vaiheissa. (Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2010.)

Lapset kertoivat tulevansa yleensä kuulluiksi päiväkodin arjessa. Ropakon päiväkodissa toimiva omahoitaja malli sekä pienryhmätoiminta turvaavat jokaisen lapsen kuulemisen. Pienryhmissä toimiminen mahdollistaa lasten toimintaan vaikuttamisen. Lapsilta kysellään mitä he haluaisivat tehdä ja välillä aikuisella on mielessään päivän tekeminen. Ropakon päiväkodin leikkikartta auttaa lapsia leikkipaikan valinnassa. He saavat opetella valitsemaan haluamansa leikkipaikan sekä leikkikaverin. Lasten toiveiden kuulemista voisi olla enemmän ja heitä voitaisiin ottaa mukaan leikkiympäristön suunnitteluun. Aikuiset voisivat välillä osallistua leikkeihin, sillä usein aikuisen tukea tarvitaan leikkien onnistumiseen.

Lapsilla on valtavasti ideoita, ajatuksia, joista päivän puuhat voisivat parhaimmillaan muodostua, jos aikuinen pysähtyisi niitä kuuntelemaan. Kun lapsi leikkii, hän oppii paljon uutta. Kohden parempaa vuorovaikutusta ollaan kuitenkin menossa omahoitajuuden ja pienryhmätoiminnan keinoin. Aikuisen levollinen ja arvostava läsnäolo luo turvan lapsille sekä avaa myös kanavan keskusteluille, toiveiden, murheiden jakamiseen. Kuinka kuulla myös sen ryhmän hiljaisimman lapsen ääni, onkin taito sinänsä. Aikuisen sensitiivinen työ ote onkin tärkein avain. Varhaiskasvatus henkilökunnalle pitäisi minusta järjestää koulutusta aiheesta. Ei ole itsestään selvää että aina aikuisen olemus kielii hyväksyntää ja positiivista oloa. Jokaisella lapsella pitäisi olla oikeus hyväntuuliseen aikuiseen joka on aidosti kiinnostunut lapsista.

Aikuisen vastuu vuorovaikutuksesta on tärkeä. Hän viestii lapselle, että löydän sinut ja haen sinut yksinäisyydestäsi. Et ole etkä jää yksin tässä maailmassa ja sinä olet aivan erityinen. Sinun ei vielä tarvitse osata ja hallita kaikkea voidaksesi tuntea olosi turvalliseksi. Sinä olet pystyvä ja voit vaikuttaa maailmaan. On tärkeää että sinusta tuntuu hyvältä. Sinun kanssasi on mukavaa, ilo ja riemu ovat mahdollista. Eli aikuisella on vastuu että nämä asiat toteutuvat, lapsella on siihen oikeus ja meillä työntekijöillä velvollisuus

Yhteiskunnassamme vallitseva ainainen kiire on saavuttanut päiväkodit. Työntekijöillä on jopa niin kiire, ettei ole aikaa pitää huolta itsestämme, fyysisestä kunnosta tai henkisestä jaksamisesta. Jos meillä ei ole aikaa huolehtia näistä perustarpeistamme, on mahdotonta ajatella, että jaksaisimme myöskään uneksia paremmasta päiväkodista. Emme tarvitse unelmien päiväkotia vain lasten takia. On varmaa, että unelmien päiväkodissa myös kasvattajat jaksavat paremmin tehdä haastavaa, antoisaa ja tärkeää työtä. Unelmat ovat yksi niistä tärkeistä voimista jolla jaksamme luoda ja kehittää laadukasta päivähoitoa lapsille jatkossakin. (Kokljuschkin 2001, 95–96.)

Opinnäytetyöni ei olisi toteutunut ilman lapsia ja heidän ääntään. Eli haluan kiittää Ropakon päiväkodin lapsia heidän osallisuudestaan opinnäytetyöni toteutumisessa. Opinnäytetyön ohjausryhmässä Diakonia-ammattikorkeakoulussa

sain tarpeellista vertaistukea opiskelutovereiltani. Opinnäytetyötä tehdessäni opin sosiaalialan soveltavaa ja kehittävää osaamista tekemällä käytäntöpainotteista tutkimuksellista tutkielmaa, raportointia sekä arviointia. (vrt. Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 2010.)

Ilman perheeni ymmärrystä ja tukea työ ei olisi tullut valmiiksi. Lähipiirini tuki on ollut merkittävässä roolissa. Olen saanut rauhassa työstää opinnäytetyötäni ja läheiseni ovat ymmärtäneet työn tekemisen merkityksen minulle. Yhteisten hetkien aika sekä juhla ovat sitten kun työni on valmis ja valmistun sosionomiksi Diakonia ammattikorkeakoulusta kesäkuussa.

Tarjotaksemme lapsille unelmien päiviä päiväkodissa täytyy työntekijöiden haastua kuulemaan lasta. Työntekijöiden tulee tarjota lapsille osallisuuden kokemuksia. Huolehtia siitä että ihan jokainen lapsi kokee voivansa vaikuttaa siihen mitä tänään tehdään. Päivähoitohenkilöstön tulee rohkeasti heittäytyä lasten leikkeihin ja tarjota positiivisia onnistumisen kokemuksia. Näin yhdessä toimien saamme jokaisesta päivähoito päivästä ”mukavan” päivän lapselle ja sen teemme ammattitaidolla, ilolla ja hymy huulilla.

LÄHTEET

- Alasuutari, Maarit 2005. Mikä rakentaa vuorovaikutusta lapsen haastattelussa. Teoksessa Johanna Ruusuvuori, Liisa Tiittula (toim.). Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 145–162.
- Eskola, Jari & Suoranta, Juha 2008. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Tampere: Vastapaino.
- Hirsjärvi, Sirkka & Hurme, Helena 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hirsjärvi, Sirkka; Remes, Pirkko; Sajavaara, Paula 1997. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Kalliala, Marjatta 2008. Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki; Yliopistopaino.
- Kalliala, Marjatta 2012. Lapsi ei leiki oppiakseen, vaan oppii leikkiessään.. Nurmijärven Seurakuntaviesti 2012, 7.
- Karlsson, Liisa 2003. Sadutus: avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Keuruu: Otava.
- Kaskela, Marja & Kekkonen, Marjatta 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta. Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Helsinki: Stakes.
- Kaskela, Marja & Kronqvist, Eeva-Liisa 2007. Niin ainutlaatuinen. Näkökulmia lapsen yksilölliseen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Helsinki: Stakes.
- Keskinen, Soile & Virjonen, Heli 2004. Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Helsinki: Tammi.
- Kokljuschkin, Mikael, 2001. Unelmien päiväkotit. Helsinki: Tammi.
- Kyröslampi-Kylmänen, Taina 2010. Lapsen hyvä arki. Helsinki: Kirjapaja.
- Laine, Anni; Ruishalme, Outi; Salervo, Pirjo; Siven, Tuulia & Välimäki, Päivi 2001. Opi ja ohjaa sosiaali- ja terveysalalla. Porvoo: WSOY.
- Lapset kertovat ja toimivat Ry. Internet-sivusto. Viitattu 12.7.2011. www.edu.fi.
- Lipponen, Lasse 2011. Teoksessa Varhaiskasvatuksen käsikirja. Tutkiva oppiminen varhaispedagogiikassa. Toimittaja Hujala Eeva & Turja Leena. Helsinki: WSOY, 31–40.

- Mikkola, Petteri & Nivalainen, Kirsi 2009. Lapselle hyvä päivä tänään. Näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen. Vantaa: Pedatieto.
- Ropakon päiväkotit i.a. Nurmijärven kunta. Viitattu 15.10.2010.
www.nurmijarvi.fi/paivakoti.ropakko.
- Sosiaalialan ammattikorkeakouluverkosto 15.4.2010. Esitys sosionomi (AMK) – tutkinnon kompetensseista. Viitattu 17.3.2012.
http://www.diak.fi/files/diak/Harjoittelu/Sosionomi_AMK_Kompetenssit_15042010.pdf
- Stenvall, Elina; Seppälä Ullamaija 2008. Talo lapsia varten. Lasten osallisuus pääkaupunkiseudun päiväkodeissa. Viitattu 16.6.2011..
http://www.socca.fi/files/100/Talo_lapsia_varten_lasten_osallisuus_paivakodissa.pdf
- Tahkokallio, Keijo 1991. Poikien leikit. Teoksessa Esko Paakkola(toim.)Lohikäärmeen silmiä polttaa: Artikkeleita poikien kasvatuksesta. Helsinki: Kriittinen korkeakoulu, 11–23.
- Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Turja, Leena 2011. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa. Teoksessa Eeva Hujala & Leena Turja (toim.) Varhaiskasvatuksen käsikirja. Lasten osallisuus varhaiskasvatuksessa., Helsinki: WSOY, 41–53.
- Uusitalo, Hannu 1991, 2001. Tiede, tutkimus ja tutkielma. Helsinki: WSOY.
- Vehkalahti, Reetta 2007. Kehu lapsi päivässä. Vinkkejä ja toimintatapoja lapsen itsetunnon tukemiseen. Seurakuntien lapsityön keskus. Helsinki: Lasten keskus.

LIITE1: Tutkimuslupa-anomus

Johanna Jokinen
Sosionomiopiskelija
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Diak Etelä, Helsinki
GSM 050 5459471
E-mail: Johanna.jokinen@nurmijarvi.fi

22.9.2011

Nurmijärven kunta
Varhaiskasvatuspäällikkö Hilikka Kempainen

TUTKIMUSLUPA-ANOMUS

Haen tutkimuslupaa laadullisen opinnäytetyöni toteuttamiseen Ropakon päiväkodissa syksyllä 2011. Tarkoitukseni on haastatella oman pienryhmäni kuutta lasta ja selvittää, millaisia kokemuksia heillä on osallisuudesta. Lisäksi sadutan ja havainnoin lapsia päivähoitopäivän aikana aiheen tiimoilta. Tutkimus toteutetaan osana opinnäytetyötä Diakonia ammattikorkeakoululle. Lasten henkilöllisyys jää vain tekijän tietoon ja haastattelut sekä havainnointi dokumentit hävitetään opinnäytetyön valmistuttua. Lasten sadutuksen tuotokset laitamme heidän Port-folioihinsa.

Tutkimuksen tavoitteet: Haluan selvittää miten lapset kokevat tulevansa huomatuksi ja kohdatuksi? Voiko lapsi itse vaikuttaa tekemisiinsä? Kuuleeko aikuinen lapsia? Näitä asioita selvittämällä varhaiskasvatus henkilökunta voisi vielä paremmin organisoida arkea, jotta lasten kohtaaminen ja osallisuus mahdollistuisivat parhaalla tavalla.

Tutkimuksen aikataulu: Kun olen saanut tutkimusluvan, aloitan haastattelut lapsille (lokakuu 2011). Samanaikaisesti havainnoin ja teen huomioita lasten

osallisuudesta. Marraskuussa analysoin aineistoja ja muokkaan opinnäytetyötäni. Työ on valmis luovutettavaksi esitarkastukseen 31.1.2012. Kun opinnäytetyöni on tarkastettu, esitän sen Helsingin Diakonia-ammattikorkeakoulussa julkistamisseminaarissa. Tutkimukseen osallistuneiden lasten vanhemmilla annan opinnäytetyöni luettavaksi.

Terveisin, Johanna Jokinen

sosionomiopiskelija, Diakonia-ammattikorkeakoulu

LIITE 2: Kirjallinen suostumus Opinnäytetyöhön osallistuvien lasten vanhemmilta

Kirjallinen suostumus

Annan lapselleni luvan osallistua Johanna Jokisen toteuttamaan tutkimukseen lasten osallisuudesta Ropakon päiväkodissa syksyllä 2011. Tutkimus toteutetaan haastattelemalla lapsia päivähoitopäivän aikana, saduttamalla sekä havainnoimalla heitä. Tutkimus toteutetaan osana opinnäytetyötä Diakonia ammattikorkeakoululle. Lasten henkilöllisyys jää vain tekijän tietoon ja aineisto hävitetään opinnäytetyön valmistuttua.

Suostun siihen, että lapseni osallistuu ”Lasten osallisuus Ropakon päiväkodissa” laadulliseen tutkimukseen syksyllä 2011.

Päiväys

Allekirjoitus ja nimenselvennys

LIITE 3:Haastattelukysymykset

- 1)Mitä sinä teet yleensä päiväkodissa? _____
- 2)Mitä sinä haluaisit tehdä päiväkodissa _____
- 3)Mihin ryhmään sinä kuulut? _____
- 4)Kuka on sinun oma aikuinen? _____
- 5)Kuka lohduttaa sinua? _____
- 6)Kenelle kerrot huolistasi/murheistasi/iloistasi? _____
- 7)Voitko valita itse leikin, tekemisen, kaverin/t? _____
- 8)Mikä on sinusta ikävintä päiväkodissa? _____
- 9)Mistä haaveilet päiväkodissa? _____